

Мар'яна Лис

студентка факультету психології та соціології
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Анна Кульчицька

кандидат психологічних наук, доцент
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Суттєві зміни які зараз відбуваються в українському суспільстві призводять до його нестабільності, нівелювання загальнолюдськими нормами і цінностями, посилення негативних тенденцій які провокують девіантні прояви в поведінці особистості. Незважаючи на те, що до проблеми профілактики девіантної поведінки прикуто увагу багатьох науковців, кількість девіантних підлітків не припиняє зростати.

Особливо вразливими щодо розвитку девіантної поведінки є підлітки, адже підлітковий вік є одним із найважчих періодів розвитку людини, коли відбувається докорінна перебудова раніше сформованих психологічних структур, закладаються основи власної свідомої поведінки і поглядів на життя, визначається загальна спрямованість у формуванні моральних якостей і соціальних настанов. Девіантна поведінка відображає негативне ставлення підлітка до соціального середовища, соціальних норм і правил, впливає на мотивацію їх вчинків і дій, ставлення до себе, своїх близьких і суспільства загалом. Відчуження від суспільного життя, особистісний та груповий егоїзм, зневіра та байдужість до всього, відчуття всездозволеності та безкарності, пасивне ставлення до навчання, шкідливі звички, захоплення азартними іграми, втечі з дому, постійні конфлікти з батьками, вчителями, однолітками – є типовими проявами девіантної поведінки в підлітковому віці, що може перерости в аморальний та протиправний спосіб життя. Саме на тлі безпритульності, наркоманії, алкоголізму, насильства, суїцидальної та агресивної поведінки загострюється протиправна, криміногенна ситуація в суспільстві, зростає підліткова злочинність.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні проблеми психологічних особливостей прояву девіантної поведінки в підлітковому віці.

Теоретико-методологічну основу дослідження склали погляди А. В. Демічева, Л. В. Кучерявенко, Т. Є. Мальцева, А. В. Нікітін та ін.); проаналізовано можливості її корекції та профілактики (Т. А. Андронюк, Н. М. Апетик, В. В. Афанасьєва, О. В. Дорогіна, А. Р. Досін, Н. Є. Завацька, Н. А. Зобенько, Г. Д. Золотова, Г. Л. Корчова, Л. М. Линник, Т. П. Малихіна, С. Г. Немченко, Т. К. Окушко, Н. П. Онищенко, Л. Є. Просандеєва, О.О. Сердюк, І. І. Сидорук, О. А. Удалова та ін.);

Виклад основного матеріалу. Задля реалізації мети на базі Луцького навчально - реабілітаційного центру було проведено емпіричне дослідження. Вибірку склали 30 учнів 8 класів віком від 15 років. З них 13 дівчаток та 17 хлопців.

Для проведення емпіричного дослідження нами було використано: методику діагностики показників і форм агресії А. Басса та А. Дарки (адаптація А.К. Осницького); методику «Визначення групи ризику»; методику вивчення мотивів навчальної діяльності учнів (Б. Пашнев).

Аналіз даних дав можливість констатувати, що високий рівень агресивності наявний у 3 – 9% учнів це свідчить про те, що діти проявляють як не вербальну так і вербальну агресію по відношенню до інших, схильні до роздратування, різкості та грубості. Це може бути проявом важко вихованості який в подальшому трансформується у певні прояви девіантної поведінки.

Високі бали за шкалою відносини у сім'ї були наявні у 6% дітей. Це свідчить про напружену ситуацію в сім'ї, батьківську неприязнь, надмірну вимогливість з боку батьків, недовіру, та високу нездорову опіку.

Високі бали за шкалою недовіра до людей у 28% дітей. Це свідчить про сильно виражену недовіру до оточуючих людей, постійне відчуття того, що ті хто поряд обманюють.

Високі бали за шкалою невпевненості в собі у 30% дітей. Це свідчить про високу тривожність, невпевненість особистості в собі, своїх силах, діях, переконаннях. Було виявлено, що досліджувані керуються різними мотивами у навчальній діяльності.

Найбільший показник 40% - матеріальний мотив постійне прагнення матеріальної винагороди за виконане завдання. Найменший показник 3% – мотив орієнтації на соціально залежну поведінку, тобто учні мають свою власну думку і не прагнуть бути схожими на інших, критично мислять.

Висновки та перспективи подальших досліджень: проведене дослідження дає можливість звернути увагу на те, що третині учнів притаманна явно виражена невпевненість у собі та недовіра до людей. Майже половина опитаних мають матеріальне прагнення. Незначному відсотку учнів притаманний високий рівень агресії. Також звертаємо увагу на те, що переважна більшість опитаних мають власну думку та не хочуть бути схожими на інших. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у дослідженні статевих відмінностей у девіантній поведінці підлітків.

Джерела та література:

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Безпалько — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 208 с.
2. Бондарчук О. І. Психологія девіантної поведінки: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2006. – 2006. – 88 с.
3. Вольнова Л. М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.- метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна робота» у двох частинах. – Ч. 1. Теоретична частина. – 2-ге вид., перероб і доповн. – К., 2016. – 188 с.
4. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. – 416с.с.213
5. Змановская Е.В. Девиантология: Психология отклоняющегося поведения / Е.В. Змановская. – М. : Издательский центр «Академия», 2006. – 288 с.
6. Кульчицька А.В. Структурно-функціональний підхід до соціальної перцепції в системі підготовки фахівців/А.В. Кульчицька // Вісник Національної академії

прикордонної служби України. Хмельницьк: [Електронне наукове фахове видання] . - Вип. 1, 2012.

Бібліографічні дані публікації:

Особистість і суспільство: методологія та практика сучасної психології : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (13 трав. 2019 р.) = Abstract I International Scientific & Practical Internet Conference (May 13, 2019) / За заг . ред. Я.О. Гошовського, О.В. Лазорко, А. В. Кульчицької, Т.В. Федотової. – Луцьк: ПП Іванюк В. П, 2019. – С. 86-88